

ARTYKUŁY

Norbert Goldys

Instytut Języka Polskiego, Polska Akademia Nauk

GENEALOGIA PŁOCKA – NOWE SPOJRZENIE NA ŹRÓDŁO MAŁOPOLSKIE Z DRUGIEJ POŁOWY XIII WIEKU¹

Abstract

THE PŁOCK GENEALOGY – A NEW INTERPRETATION OF THE MAŁOPOLSKA SOURCE OF THE SECOND HALF OF THE THIRTEENTH CENTURY

The aim of the article is to determine when the *Plock Genealogy* (*Genealogia plocka*) was created and the content of its ideological message. The text of the work has survived in one of the manuscripts in the library of Plock Charter. The subject of this text is a short description of subsequent generations of the Piast Dynasty from the earliest times to the end of the thirteenth century. This analysis includes establishing the relationship between the manuscript and other existing historical works and annals from up to the mid-fourteenth century, a detailed comparison of the information they contain with existing findings on the genealogy of the Piast Dynasty, as well as a review of the structure of the work.

Keywords: *Genealogia plocka*, Piast dynasty, historiography, Annals of Małopolska, ideology of power
Słowa kluczowe: *Genealogia plocka*, Piastowie, historiografia, annalistyka małopolska, ideologia władzy

---

¹ Praca naukowa finansowana ze środków budżetowych na naukę w latach 2013-2017 jako projekt badawczy pt. *Topory i Powołowie. Polskie rody możnowładcze wobec przemian politycznych, ekonomicznych i kulturowych XI-XIII w., ze szczególnym uwzględnieniem roli Mazowsza w ich działalności*, realizowany w ramach programu pod nazwą „Diamentowy Grant”. Niniejszy artykuł jest jednocześnie przepracowaną częścią pracy magisterskiej pt. *Genealogia plocka i Rocznik krakowski – przyczynek do funkcjonowania tradycji historycznej na dworze Bolesława Wstydliwego i księżnej Kingi*, obronionej pod kierunkiem dr. hab. Krzysztofa Skwierczyńskiego w Instytucie Historycznym UW.

Genealogia plocka jest traktatem genealogicznym prezentującym dzieje dynastii Piastów w postaci spisu imion kolejnych władców, uzupełnionego krótkimi wstawkami narracyjnymi. Zabytek zachował się w rękopisie pergaminowym Ms 17 (k. 3-3v), znajdującym się do 1941 r. w bibliotece Kapituły Płockiej. Był to klocek intrologatorski, w skład którego wchodziły m.in. teksty prawne, teologiczne oraz zespół odpisów dokumentów katedry płockiej. Kodeks powstał między połową XIII a pierwszą ćwiercią XIV w. W czasie II wojny światowej zaginął, dzieląc losy niemal całego średniowiecznego księgozbioru płockiego. Szczęśliwie w 2015 r. odnalazł się zespół kart stanowiących pierwotnie jego część, włącznie z tekstem omawianego zabytku².

Przegląd badań

W literaturze już kilkakrotnie podnoszono kwestię genezy GP. Wojciech Kętrzyński uważał, że dokument ten powstał w końcu XIII w., a do kodeksu Ms 17 wpisała go ręka z drugiej połowy XIV w.³ Brygida Kürbis uznała, że utwór spisano po 1302 r. na dworze

² [*Genealogia plocka*, dalej: GP], *E codicibus Plocensibus*, nr 9, wyd. W. Kętrzyński, [w:] *Monumenta Poloniae Historica* [dalej: MPH], t. 5, Lwów 1888, s. 992-994. Zob. też poniżej: *Aneksy źródłowe: Genealogia plocka*. Opis kodeksu Ms 17: *I. Castellaniae Ecclesiae Plocensis; II. Telonea episcopi Plocensis; III. Villae capituli Plocensis*, wyd. W. Kętrzyński, [w:] MPH, t. 5, s. 419-443; B. Ulanowski, *Synod prowincjonalny w Kamieniu*, Kraków 1915; za nim: A. Vetulani, *Średniowieczne rękopisy płockiej biblioteki katedralnej*, „Roczniki Biblioteczne” 1963, t. 7, z. 3-4, Ms 17. Poza wstępem do wydania GP, dodatkowe informacje na temat kodeksu można znaleźć w opisach płockich dokumentów wydanych w: *Triginta documenta ecclesiae cathedralis Plocensis (1230-1317)*, wyd. W. Kętrzyński, Lwów 1888; *Zbiór przywilejów i spominków mazowieckich*, wyd. J.K. Kochanowski, Warszawa 1919 [dalej: KDMaz]. Szczegółowa analiza kodeksu Ms 17, korygująca i uzupełniająca ustalenia Kętrzyńskiego i Ulanowskiego, była częścią realizowanego przeze mnie grantu. Nazwa GP została wprowadzona przez Oswalda Balzera, przyjmującego za kryterium geograficzne pochodzenie kodeksu, w którym znajdował się tekst. Zob. O. Balzer, *Genealogia Piastów*, Kraków 1895, *passim*, zob. też: W. Drelicharz, *Genealogia plocka. Źródła, funkcja i treści ideowe*, [w:] *Venerabiles, nobiles et honesti. Studia z dziejów społeczeństwa Polski średniowiecznej*, red. A. Radziwiński, A. Supruniuk, J. Wróniszewski, Toruń 1997, s. 433-441. O losach płockiego księgozbioru zob.: N. Goldys, *Odzyskana perła płockiego średniowiecza? O losach niezwyklej biblioteki*, <https://histmag.org/odzyskana-perla-plockiego-sredniowiecza-o-losach-niezwyklej-biblioteki-12129> – 1 V 2017. Tam dalsza literatura. Z informacji ustnej uzyskanej od dr Anny Saliny wiem, że odnalezione w 2015 r. karty pergaminowe pochodzą z przywołanego rękopisu Ms 17. Za informację oraz udostępnienie skanów zawartej na nich *Genealogii płockiej*, pozwalających wyjaśnić istotne wątpliwości w zakresie krytyki zewnętrznej tekstu, składam serdeczne podziękowanie. W niniejszej pracy stosuję pojęcie „traktat” zgodnie z *Małym słownikiem języka polskiego*, w którym został zdefiniowany jako „dzieło poświęcone jakiemuś zagadnieniu, rozprawa naukowa”. Z perspektywy definicji tak określone dzieło powinno zawierać zatem pewne rozważania czy też wartość syntetyzującą. *Genealogia plocka* przy głębszej analizie zawiera w sobie określone treści ideowe, czym wypełnia podaną definicję, stąd adekwatność zastosowanego pojęcia, mimo niewielkich rozmiarów samego utworu.

³ *I. Castellaniae Ecclesiae Plocensis...*, s. 419-443.

Bolesława II plockiego, na podstawie powstałych tam zapisisk⁴. Gerard Labuda opowiedział się za powstaniem zabytku w latach 1284-1295 w środowisku Leszka Czarnego lub Bolesława II plockiego⁵. Ostatnio Wojciech Drelicharz, kontynuując wnioski wysunięte przez Jacka Banaszkiwicza, datował powstanie utworu na lata 60. XIV w., uznając przy tym plocki przekaz za niepełny, pozbawiony dłuższego fragmentu, który miałby sięgać ostatnich Piastów kujawskich⁶.

Tekst traktatu zachował się w stanie niemal kompletnym z wyjątkiem trzech ostatnich imion. Moim zdaniem został spisany w latach 70. XIII w. w kręgu intelektualnym skupionym wokół Bolesława Wstydlwego. Poniższa analiza ma na celu uzasadnienie tego stanowiska. Przy tym w perspektywie badawczej ustalenie genezy tekstu (czas, miejsce i środowisko spisania) nie jest dla mnie założeniem wstępnym, ale wynikiem przeprowadzonego badania. Zaproponowane przeze mnie ustalenia nie odbiegają zbyt od tych zaproponowanych przez dotychczasowych badaczy (zwłaszcza G. Labudę), wskazujących czas powstania traktatu na ostatnią ćwierć XIII w. Dużo bardziej interesuje mnie natomiast sama struktura utworu i sposób, w jaki został zbudowany jego przekaz ideowy. Tym ostatnim kwestiom poświęcę najwięcej uwagi⁷.

Analiza i weryfikacja datacji, relacja *Genealogii plockiej* do *Rocznika małopolskiego*

Pierwszą kwestią, którą należy skorygować, jest datacja utworu. Na połowę XIV w. datował go J. Banaszkiwicz, upatrując źródła pierwszej części GP w notach *Rocznika małopolskiego*, spisane w latach 40. XIV w.: 980 r. (974 r., 975 r.), 967 r., 1025 r., 1038 r., 1079 r., 1086 r. (1087 r., 1088 r.), 1098 r. (1095 r.), 1128 r., 1154 r.⁸ Myśl tę podjął i rozwinął W. Drelicharz. Porównując omawiany traktat z czterema różniącymi się od siebie zawartością, zachowanymi obecnie XV-wiecznymi przekazami *Rocznika małopolskiego*:

⁴ B. Kürbis, *Dziejopisarstwo wielkopolskie XIII-XIV w.*, Warszawa 1959, s. 128-129, przyp. 89. Utwór miał stanowić jedno ze źródeł *Kroniki Dzierzwy*, czemu zaprzeczył stanowczo Jacek Banaszkiwicz, zob. i d e m, *Kronika Dzierzwy. XIV-wieczne kompendium historii ojczystej*, Wrocław 1979, s. 116-117.

⁵ G. Labuda, *Kroniki genealogiczne jako źródła do dziejów rozbitcia i zjednoczenia monarchii w Polsce średniowiecznej*, „Studia Źródłoznawcze” [dalej: SŻ] 1977, t. 22, s. 45-48.

⁶ W. Drelicharz, *Genealogia plocka...*, s. 448-449, tam też przegląd dotychczasowych badań. Zob. też: idem, *Annalistyka małopolska XIII-XIV wieku. Kierunki rozwoju wielkich roczników kompilowanych*, Kraków 2003, s. 313-319.

⁷ Być może należałoby zmienić nazwę zabytku na *Genealogia Krakowska*. Osobnym zagadaniem, którego nie podejmuję w niniejszym artykule, jest kwestia transmisji tekstu GP do Plocka. Ustalenia w tym temacie były jednym z wątków realizowanego przez mnie grantu i wciąż czekają na ostateczne opracowanie.

⁸ *Rocznik małopolski*, wyd. A. Bielowski, [w:] MPH, t. 2, Lwów 1872, s. 816-825 (za lata 899-964); MPH, t. 3, Lwów 1878, s. 135-202 (za lata 965-1415) [dalej: Rmlp].

w Kodeksie Jana z Dąbrowki (zw. Lubińskim)⁹, w Kodeksie Konrada Gesselena (zw. Królewieckim)¹⁰, w Kodeksie Ewarysta Kuropatnickiego¹¹ i w Kodeksie Piotra Szamotulskiego (zw. Heilsberskim)¹², badacz uznał GP za kompilację pierwowzoru przekazu RmłpK z elementami *Rocznika Traski* i *Kroniki* Galla Anonima. Takie ustawienie filiacji tekstów doprowadziło historyka do datowania GP na lata 60. XIV w.¹³

⁹ Opis Kodeksu Jana z Dąbrowki: W. Drelicharz, *Annalistyka małopolska...*, s. 65-72 [dalej: RmłpD]. Najstarszą jego część stanowi *Kronika* Wincentego Kadłubka wraz z brulionem *Komentarza* Jana z Dąbrowki, spisany w latach 1431-1434. Pozostałe wpisy, w tym *Kronikę Dzierzwy* i RmłpD wraz z trezema redakcjami *Rodowodu książąt polskich*, wprowadzono do kodeksu jakiś czas później, jednak przed 1472 r.

¹⁰ Opis Kodeksu Konrada Gesselena: W. Drelicharz, *Annalistyka małopolska...*, s. 72-90 [dalej: RmłpG]. Zręby rękopisu powstały krótko po 1414-1415 r., jednak odpis *Żywotu większego św. Stanisława* i RmłpG został dokonany najprawdopodobniej w 1466 r.

¹¹ Opis Kodeksu Ewarysta Kuropatnickiego: W. Drelicharz, *Annalistyka małopolska...*, s. 57-65 [dalej: RmłpK]. Najstarszą część złożoną z *Kroniki Dzierzwy* i RmłpK wpisano prawdopodobnie w latach 1417-1428.

¹² Opis Kodeksu Piotra Szamotulskiego: W. Drelicharz, *Annalistyka małopolska...*, s. 90-111 [dalej: RmłpS]. Rękopis zawiera *Kronikę Dzierzwy*, RmłpS wraz z tzw. *Dopełnieniem szamotulskim* oraz *Kronikę* Galla Anonima. Spisano go w całości w latach 1469-1471. Kodeks stanowi kopię innego rękopisu, powstałego nieco wcześniej w dwóch etapach. Pierwszy przypadłby na czas po 1378 r., do czego odnosi się nota: *Anno Domini M^oCCCCCLXXVIII Zelek rector ecclesie parochialis in Lekna die beati Francisci qui fuit dies dominica cum missam die eodem debuisset peragere de ecclesia velocius cucurrit dyabolico per motus spiritu se in horco domus sue propria manu strangulans et quodam fune dicto vulgaris strikam semetipsum suspendens ibidem miserabiliter exspiravit. Visu est autem niger hyrcus aut aries ceruicibus eius assistere et ipsum cum suis cornibus inhumanissime verberare* – za: Kodeks Szamotulskiego, s. 92, kol. II (dostęp na: www.polona.pl). Wojciech Drelicharz wskazuje, że odpisu dokonano w Łeknie, kierując się informacją, że Zelek (*Zelek*, skrócona forma imienia Żelisław) był proboszczem w tamtejszym kościele. Egzemplaryczny charakter zapiski każe jednak wątpić w tę możliwość. Dużo istotniejsze jest podkreślenie, że samobójstwo duchownego miało miejsce w dniu św. Franciszka, co wskazuje na minorycką genezę noty. Co istotne, nota została zapisana bezpośrednio po tzw. *Kolekcji franciszkańskiej*, składającej się z *Kroniki Dzierzwy* i RmłpS. W jakiś czas później nastąpiłoby dodanie odpisu tzw. *Kolekcji Gallowej*, obejmującej *Kronikę* Galla Anonima i *Żywiot Tradunt*. Przeciwnego zdania jest W. Drelicharz, przyjmujący istnienie jednego rękopisu łączącego obie wspomniane kolekcje. Przeczy temu jednak fakt, że ani w Kodeksie Dąbrowki, ani w Kodeksie Kuropatnickiego, zawierających *Kronikę Dzierzwy* i jedną z redakcji Rmłp, nie uwzględniono obu Gallowych zabytków. Datą *post quem* dla ostatniego etapu powstawania kodeksu jest wprowadzenie tzw. *Dopełnienia szamotulskiego*, zakończonego opisem wydarzenia z ok. 1427 r. Wydanie: *Dopełnienie szamotulskie*, [w:] MPH, t. 2, s. 861-871. Zob też: K. Ożóg, „Dopełnienie szamotulskie” – studium źródłoznawcze, „Studia Historyczne” 1992, t. 35, z. 2, s. 143-153; W. Drelicharz, *Rękopis Piotra z Szamotuł, zwany Kodeksem Heilsberskim i jego geneza*, [w:] *Polska i jej sąsiedzi w późnym średniowieczu*, red. K. Ożóg, S. Szczur, Kraków 2000, s. 255-272.

¹³ Argumentem przemawiającym za analizą wzajemnych relacji zabytków narracyjnych były błędne wnioski wyciągnięte z analizy kodykologicznej rękopisu Ms 17. Podkreślić należy, że historyk nie miał dostępu do oryginału kodeksu, wobec czego był zmuszony do oparcia się na niejasnych i wzajemnie sprzecznych opisach W. Kętrzyńskiego i B. Ulanowskiego, co znacząco utrudniało wyciągnięcie właściwych wniosków. Szersze omówienie tej kwestii, wpisanej zresztą w zagadnienie struktury i złożonej genezy kodeksu, jest przedmiotem osobnego opracowania.

Ustalenia te wymagają jednak korekty, o czym przekonują zależności między tekstami *Kroniki* Galla Anonima, GP i Rmłp. Ich prezentacja będzie przedmiotem poniższej analizy.

* * *

Pierwsza część GP, obejmująca czasy od Chościszka do Bolesława Krzywoustego, jest w pełni oparta na informacjach zawartych w pierwszej księdze *Kroniki* Galla Anonima¹⁴. W traktacie znalazły się również wszystkie wspomniane przez kronikarza imiona matek dynastów. Brak natomiast wzmianki o Zbigniewie, który zresztą nie pojawia się w pierwszej księdze kroniki. W kilku miejscach GP obecne są ponadto informacje spoza podstawy. Małżonka Kazimierza (Odnowiciela) otrzymała imię Maria¹⁵. Uzupełniono imię biskupa zabitego przez Bolesława (Szcudrego) – *beatus Stanislaus*. Syn Władysława (Hermana) i Judyty otrzymał z kolei przydomek Krzywousty (*dux inclitus Boleslaus, qui dictus est Criwousti*).

Tabela 1 przedstawia relację pierwszej części GP do *Kroniki* Galla Anonima, *Vita minor* i *Vita maior sancti Stanislai*¹⁶, *Rocznika kapituły krakowskiej*¹⁷, *Rocznika krakowskiego*¹⁸, *Rocznika Traski*¹⁹ oraz przekazów *Rocznika małopolskiego*²⁰.

¹⁴ Wydanie: Anonim tzw. Gall, *Kronika, czyli dzieje książąt i władców polskich*, wyd. K. Maleczyński, [w:] MPH s.n., t. 2, Kraków 1952 [dalej: Gall]. W GP część władców otrzymała przydomki, pozostali są wymieniani jedynie z imienia. Aby nie wprowadzać Czytelnika w błąd oraz dla lepszej orientacji wśród powtarzalnych w dynastii imion, tradycyjne przydomki książąt, nieobecne w treści GP, ująłem w nawiasy okrągłe.

¹⁵ Późniejsza ręka napisała nad tym imieniem wyraz *v[i]dua*. Kwestia dopisków w rękopisie wymaga jednak osobnego zbadania.

¹⁶ Wydania: [Wincenty z Kielc], *Vita sancti Stanislai episcopi Cracoviensis (Vita minor)*, wyd. W. Kętrzyński, [w:] MPH, t. 4, Lwów 1884, s. 238-285 [dalej: VStanMin]; [Wincenty z Kielc], *Vita sancti Stanislai Cracoviensis episcopi auctore fratre Vincentio de ordine fratrum praedicatorum (Vita maior)*, wyd. W. Kętrzyński, [w:] MPH, t. 4, s. 319-438 [dalej: VStanMai].

¹⁷ Wydanie: *Rocznik kapituły krakowskiej*, wyd. Z. Kozłowska-Budkova, [w:] *Najdawniejsze roczniki krakowskie i kalendarz*, MPH s.n., t. 5, s. 21-105 [dalej: RKK].

¹⁸ Wydanie: *Rocznik krakowski*, wyd. A. Bielowski, [w:] MPH, t. 2, s. 826-852 [dalej: RK]. Szczegółowa analiza zabytku i nowe wydanie na podstawie rękopisu Archiwum Krakowskiej Kapituły Katedralnej nr 209 stały się częścią mojej pracy magisterskiej.

¹⁹ Wydanie: *Rocznik Traski*, wyd. A. Bielowski, [w:] MPH, t. 2, s. 826-861 [dalej: RT].

²⁰ Wydanie: zob. wyżej. Analiza zależności między wymienionymi zabytkami rocznikarstwa małopolskiego była częścią mojej pracy magisterskiej i stanowi część dalszych badań.

Tabela 1. Relacja Genealogii plockiej względem wybranych zabytków piśmiennictwa polskiego do połowy XIV w.
(stosowane skróty: c. – caput; v. versus)

	RKK	Gall, ks. I	VStanMin	RK	GP	RmIpD	RmIpG	RT	RmIpK	RmIpS
1	[brak]	prol.: a regibus ac ducibus; 1. rex regum et dux ducum	VStanMin	RK	v. 1. <i>Hec sunt generaciones ducum et re- gum Polonie, aliquando enim duces, aliquan- do reges apelabantur.</i>	DCCC- CLXXX. [...] <i>Hec sunt generaciones ducum et re- gum Polonie.</i>	DCCC- CLXXV. [...] <i>Hec sunt generaciones regum et du- cum Polonie.</i>	[brak]	[brak]	DCCC- CLXXIV. [...] <i>Hec sunt nationes re- gum Polonie.</i>
2	[brak]	c. 1. Pazt filius Chossistconis et uxor eius Repeca	VStanMin	RK	v. 2. Chosi- sco genuit Pazt. v. 3. Past vero de <i>uxore Repi- cha</i> genuit Semouitum.	Choschisko genuit Pyast. Pyast vero de <i>Repitcha</i> <i>uxore</i> genuit Semouitum.	Chosisko genuit Peast. Peast genuit Semovith de <i>domina</i> Repeka.	[brak]	[brak]	Koszysko genuit Pyast. Pyast genuit Szemovitum.
3	[brak]	c. 3. et de regno Popel/ Pumpil cum sobole radici- tus extirpauit; a regno expulsus; Se- mouith vero principatum adeptus	VStanMin	RK	v. 4. Popel de regno <i>Polonie</i> cum sobole sua <i>est de Polonia</i> radicitus <i>expulsus et</i> <i>extirpatus.</i> v. 5. Semowi- th filius Past ducatum est adeptus.	Popel autem cum sobole sua radicitus <i>est de Polonia</i> <i>electus. Semo-</i> <i>vith autem</i> <i>ducatum</i> <i>obtinens</i>	Pompilius <i>perit cum</i> <i>omni genere</i> suo. Semo- vith <i>optinuit</i> <i>regnum</i>	[brak]	[brak]	[brak]

RKK	Gall, ks. I	VStanMin	RK	GP	RmłpD	RmłpG	RT	RmłpK	RmłpS
4 [brak]	c. 3. cuius loco decedentis Lestik filius eius subintravit			Hic genuit Lestconem.	genuit Lestckonem.	<i>qui</i> genuit Listkonem.	[brak]	[brak]	[brak]
5 [brak]	c. 3. Lestik quoque morienti Semimisl eius genitus successit; c. 4. Hic autem Semimizl magnum et memorandum Meschonem progeniuit, qui primus nomine vocatus alio; c. 6. primus igitur Polonorum dux Mescho			v. 6. Lestco <i>vero</i> genuit Zemomisl. v. 7. Zemomizl <i>vero</i> genuit magnum et <i>primum</i> Mesconem.	Lestcko <i>autem</i> genuit Zemomisl. Zemomisl <i>autem</i> genuit magnum et <i>illustrem</i> Myesconem.	Listcko genuit Semomil <i>et</i> hic genuit magnum et primum Miskonem.	[brak]	[brak]	<i>qui</i> genuit Zemomislauum. Zemomizslaus genuit primum et magnum Mieszkonem.
6 [brak]	c. 5. et fidei christiane sacramenta suscepturum; c. 6. primus igitur Polonorum dux Mescho; ad baptismi gratiam peruenit			v. 8. <i>Iste</i> primum <i>baptismatis sacramentum consecutus est</i>	DCCC-CLXIV. <i>Mescho dux</i> cum Polonis <i>sacrum baptismi consecutus.</i>	[o tym zob. niżej]	[brak]	[o tym zob. niżej]	[brak]

	RKK	Gall, ks. I	VStanMin	RK	GP	RmIpD	RmIpG	RT	RmIpK	RmIpS
7	DCCC- CLXV. Dubrovca ad Meskonem venit; DCCCCCLX- VI. Mesko dux Polonie baptizatur.	c. 5. unam christia- simam de Bohemia Dubroucam nomine in matrimonium requisivit; illa domina cum magno seculari et ecclesiastico religionis apparatus Poloniam introivit	c. 20. Ille Mesconis filius, qui fuit de Polonia dux primus baptizatus.	Anno Domi- ni DCCC- CLXVI dux Mesko duxit Dubrovkam et baptizatur. Iste Mesko VII annis cecus fuit et tunc Poloni baptizantur.	Et christia- nissimam de Bohemia Dubrovkam nomine acce- pit, ecclesias et episcopa- tus disposuit et christiani- tatem in ea confirmavit	et christia- nissimam de Bohemia Dubrovkam nomine acce- pit, ecclesias et episcopa- tus disposuit et christiani- tatem in ea confirmavit	DCCC- CLXV. Dambro(v) ca venit ad Misckonem. DCCCCCLX- VI. Miscko cum Polonis baptizatur.	Anno domini DCCC- CLXV. Excellen- tissimus dux Mesko <i>accepit Du- broukam sibi in uxorem,</i> videlicet <i>de Bohemia,</i> qui ambo Chri- stiani fidelis- simi i Polonia efficiuntur et omnes Poloni baptizantur, <i>eclesie et</i> claustra, <i>episcopatus,</i> prepositure alique per ip- sos, que tunc fieri poterant, construuntur et dotantur.	DCCC- CLXV. Excel- lentissimus dux Mesko <i>accepit Du- broukam sibi in uxorem,</i> videlicet <i>de Bohemia,</i> qui ambo Chri- stiani fidelis- simi i Polonia efficiuntur et omnes Poloni baptizantur, <i>eclesie et</i> claustra, <i>episcopatus,</i> prepositure alique per ip- sos, que tunc fieri poterant, construuntur et dotantur.	[o tym zob. niżej]

	RKK	Gall, ks. I	VStanMin	RK	GP	RmłpD	RmłpG	RT	RmłpK	RmłpS
8	[brak]	c. 4. a nati- tate cecus fuit		[zob. wyżej]				Qui vero Mescho VII annis a nativitate cecus fuit, ut in cronicis premissis habetur		[o tym zob. niżej]
9	[brak]	c. 6. de hac namque bene- dicta femina gloriosum Bolezlaum generavit	[c. 20. Hic est ergo rex ille magnus Bolezlaus, qui cognominatus est Pius]		genuit autem <i>Boleslaum filium, ma- gnum</i> regem	DCCCCLX- VII. <i>Boleslaus Magnus</i> nascitur, <i>filius</i> Meschonis.	DCCCCLX- VII. <i>Boleslaus Magnus,</i> <i>filius</i> Misko- nis, nascitur.	DCCCCLX- VII. <i>Boleslaus Magnus,</i> qui dicitur Chabri, natus est.	DCCCCLX- VII. <i>Bole- slaus Ma- gnus, filius</i> Meschonis, qui dicitur Chabri, natus est.	Anno domini DCCCCLX- VII <i>Boleslaus Magnus,</i> qui Chabri dicitur, natus est.

RKK	Gall, ks. I	VStanMin	RK	GP	RmlpD	RmlpG	RT	RmlpK	RmlpS
10 [brak]	c. 6. Num- quid non ipse Morauiam et Bohemiam subiugavit [...], numquid non ipse Vngaros frequencius in certamine superavit [...], indomitos vero tanta virtute Saxo- nes edomuit, quod in flumine Sale in medio terre eorum meta ferrea fines Polonie terminavit	c. 19. De illo enim legitur, quod a Da- nubio usque ad Solavam dilatavit sue gentis impe- rium [...]. Ipse Bohemiam et Moraviam suo dominio subiugavit [...]. Ipse Sclavos et Un- garos septius in certamine devicit [...]. Ipse Saxones indomitos manu potenti edomuit et in media Solava colump- nam figens ferream fines limitavit*.	DCCCCXX- VII. Boleslaus Magnus Bohemos subiugavit et Vngaros et Saxones et in flumi- ne Solava meta ferrea fines Polonie terminavit. Iste sanctum Adalbertum suscepit et in Gnezdna collocavit.		[Otto secundus]. Iste Bohemos et Hungaros, Saxones edo- muit, et i flu- mine Zolawa meta ferrea fines Polonie terminavit.	Hic domuit Bohemos et Ungaros, et inposuit in Salem sta- tuam ferream pro termino granicierum Polonorum etc.	Iste Bohemos et Ungaros subiugavit et Saxones edomuit, et in flumine Solawe meta ferrea fines Polonie terminavit.	Iste Bohemos et Ungaros, Saxones edo- muit et in flu- mine Szolawe meta ferrea fines Polonie terminavit. Eodem anno Otto secun- dus imperat.	Iste Bohemos et Ungaros edomuit, et in flumine Salawa metis ferreis fines Polonie terminavit.

* Wyraz *meta* został zastąpiony wyrazem *columna* po raz pierwszy w *Kronice* Wincentego Kadlubka (Kadlubek, II.12). Wydanie: Wincenty Kadlubek, *Kronika Polska*, wyd. M. Plezia, [w:] MPH s.n., t. 11, Kraków 1994.

	RKK	Gall, ks. I	VStanMin	RK	GP	RmłpD	RmłpG	RT	RmłpK	RmłpS
11	[brak]				[o tym zob. wyżej]	DCCC-CLXVIII. [Prohortus episcopus Cracoviensis ordinatur]. Tunc <i>episcopatus et ecclesie in Polonia disponuntur per Dam-browkam et christianitatis confirmatur.</i>	DCCC-CLXXI. [...] Eo tempore <i>ecclesie per Dambrow(v) cam in Polonia statuuntur, fides quoque christiana roboratur.</i>	[o tym zob. wyżej]	[o tym zob. wyżej]	Sed prius, anno videlicet Domini DCCC-CLXV, Dambrowka ad Mieszko-nem venit, tunc <i>ecclesie et claustra, episcopatus, prepositure et alia beneficia, quae tunc per ipsos fieri poterant, construuntur et dotantur.</i>
12	[brak]				[brak]	[brak]	[brak]	[o tym zob. wyżej]	[brak]	Iste Mieszko a nativitate cecus fuit, ut in cronicis continetur.
13	[brak]				[brak]	Hec Dam-browka esse dubitatur soror sancti Wenceslai et filia ducis Wratislai.	Dicitur quod fuit germana sancti Wenceslai et filia ducis Wratislay.	[brak]	[brak]	Hec autem Dambrowka putatur fuisse soror sancti Wenceslai.

	RKK	Gall, ks. I	VStanMin	RK	GP	RmłpD	RmłpG	RT	RmłpK	RmłpS
14	MXXXV. pri- mus Boleslaus rex Magnus obiit, Lam- bertus filius eius succedit.	c. 17. Postquam ergo magnus Boleslaus de mundo deces- sit, secundus Mescho filius eius in regnum successit.	c. 21. Post mortem etenim magni regis Boleslai [...] surrexit Mescho filius eius, sensu minoratus et probitate patris.	MXXXV. Bole- slaus Magnus obiit. Cui Mescho filius eius successit in regno.	v. 9. Boleslaus autem rex genuit Meskonem secundum	MXXXV. Boleslaus Magnus obiit, cui succedit in regnum filius suus Mescho	MXXXV. Boleslaus Magnus obiit, et post eum filius eius Mysko regnum suscepit.	MXXXV. Boleslaus Magnus obiit, secundus Me- scho succedit in regnum	MXXXV. Boleslaus Magnus obiit, secundus Mesko succe- dit in regnum	MXXXV. Boleslaus Magnus obiit. Mieszko secundus succedit,
15	MXXXIV. Mesko rex Po- lonie obiit.		c. 22. Quo ignominose mortuo; c. 35. in amenciam cecidit et mortem sibi conscivit (w odnie- sieniu do Bolesława Szczodrego)	Cui iterum Kazimirus filius eius successit.	[brak]	[brak]	[brak]	qui in amen- tem cecidit et mortuus est*.	qui in amen- tiam cecidit et mortuus est.	qui in amen- ciam cecidit et mortuus est.

* Oba *Żywoty św. Stanisława* podają informację o śmierci władcy w wyniku choroby psychicznej (*in amenciam cecidit et mortem sibi conscivit*) w odniesieniu do Bolesława Szczodrego (VStanMin, 35; VStanMai, II.25). Przy tym wskazują również na niesławną śmierć Mieszka (VStanMin, 22; VStanMai, I.3).

RKK	Gall, ks. I	VStanMin	RK	GP	RmIpD	RmIpG	RT	RmIpK	RmIpS
16 [brak]	c. 17. qui iam vivente patre sororem tertii Ottonis imperatoris uxorem acceperat de qua Kazimirum, id est Karolum, restauratorem Polonie, procreat	c. 24. ad imperatorem Ottonem avunculum suum		v. 10. Qui accepit uxorem sororem Ottonis imperatoris, de qua genuit Kazimirum <i>restauratorem</i> Polonie.	qui accepit uxorem sororem Ottonis imperatoris <i>predicti</i> , de qua genuit Kazimirum, qui vocatus est <i>restaurator</i>	<i>Et hic duxit in comitum germanam Ottonis imperatoris ex qua genuit Kazimirum.</i>	[brak]	Idem Mesko accepit uxorem sororem Otthonis imperatoris <i>predicti</i> , de qua genuit Kazimirum, qui vocatus est restaurator	Hic habuit uxorem sororem Ottonis imperatoris <i>predicti</i> , de qua genuit Kazimirum, qui vocatus est <i>restaurator</i> .
17 [brak]				[brak]	[brak]	[brak]	Cui Kazimirus filius eius successit	[brak]	[brak]
18 [brak]		c. 20. Iste de duce Kasimiro fuisse dinoscitur procreatus, qui de monasterio Cluniacensi sancti Benedicti per dispensationem pape Benedicti terre Polonie dux est restitutus.		[brak]	[brak]	[brak]	[o tym zob. niżej]	[brak]	Iste Kazimirus fuit monachus, postea ex dispensatione pape in regnum rediens*

* VStanMin, 23; VStanMai, II.12

RKK	Gall, ks. I	VStanMin	RK	GP	RmIpD	RmIpG	RT	RmIpK	RmIpS
19 [brak]	c. 19. postea vero de Russia nobilem cum magnis divitiis uxorem accepit	c. 24. Post hec accepit uxorem unam de Rusie principibus nobiliorum, nomine Dobronegam dictam, cognomine Mariam		v. 11. Kazimirus accepit uxorem de Rusia nomine Mariam	et accepit uxorem de Russia nomine Mariam	Qui duxit ex Russia uxorem nomine Mariam	[brak]	et accepit uxorem nomine Mariam de Russia	ex uxore de Russia nomine Maria*
20 [brak]	c. 19. de qua filios IIII unamque filiam, regi Bohemie desponsandam, generavit. Nomina autem filiorum eius hec sunt: Bolezlau, Wladislaus, Mescho et Otto	c. 24. Ex qua genuit quatuor filios, primogenitum Bolezlauum, secundum Wladislaum, tertium Mesconem, quartum Odonem		de qua genuit IIII filios: Bolezlauum, Wladislaum, Meskonem, Odonem.	que sibi generavit quatuor filios: Bolezlauum, Efferum, Wladislaum, Meskonem et Odonem.	ex qua produxit quatuor filios: Bolezlauum, Wladislaum, Misikonem et Odonem.	Qui habuit IIII filios: Bolezlavum, Wlady-slavum, Meschonem, Oddonem.	que genuit quatuor filios: Bolezlauum, Efferum, Wladislaum, Meskonem et Odonem	genuit quatuor filios: Bolezlauum, Efferum, Wladislaum, Mieszkonem et Odonem.

* Imię chrzestne Maria pojawia się w obu *Żywotach św. Stanisława* (VStanMin, 24; VStanMai, I.13-14).

	RKK	Gall, ks. I	VStanMin	RK	GP	RmIpD	RmIpG	RT	RmIpK	RmIpS
21	MLVIII. Kazimir dux obiit.	c. 22. Post- quam itaque extremum vale Kazimi- rus mundo fecit		MXXXVIII. Kazimirus obiit.	v. 12. <i>Mortuo Kazimiro</i>	MXXXVIII. Kazimirus <i>obiit,</i>	MXXXVIII. Kazimirus <i>obiit</i>	MXXXVIII. Kazimirus <i>obiit,</i>	MXXXVIII. Kazimirus <i>moritur</i>	MXXXVIII. Cazimirus <i>moritur</i>
22	MXXVI. Kazimirus traditur ad discendum.	c. 21. quoniam monasterio parvulus a pa- rentibus est oblatus ibique sacris litteris liberaliter eruditus			[brak]	[brak]	[brak]	qui fuit monachus,	qui fuit monachus	qui fuit monachus.
23	[brak]	c. 22. Bo- lezlaus eius primogenitus vir largus et bellicosus Polonorum regnum rexit	c. 20. Istius Bolezlai proavus, qui dictus est sevus, largus et bellicosus.	Post hunc Boleslaus senior* filius eius Largus rexit	<i>regnavit Bo- leslaus filius eius pro eo</i>	<i>cui in regnum succedit senior filius eius, Boleslaus Largus et Efferus.</i>	<i>quem in regno sequitur filius senior, Boleslaus, precipuus inter fratres, qui liberalis magisque intelligens.</i>	Post hunc Bo- leslaus filius senior, largus rexit	<i>cui succedit in regnum senior filius eius, Bole- slaus Largus.</i>	Post hunc Bo- leslaus filius senior, largus sed efferus
24				et exulavit in Vngariam, interfecto be- ato Stanislao episcopo.				Et post hec Vngariam exulavit inter- fecto sancto Stanislao.		in Un- garia(m) exulavit inter- fecto sancto Stanislao.

* W rekopiszc: *senior*.

	RKK	Gall, ks. I	VStanMin	RK	GP	RmlpD	RmlpG	RT	RmlpK	RmlpS
25		c. 30. Mortuo itaque rege Boleslavo alisque fratribus defunctis Wladislaus dux solus regnavit et Iuditham* Bohemam filiam Wratislavi Bohemici Regis nomine Iuditham uxorem accepit, que filium ei tertium Boleslaum peperit; epil. Hic per preces Egidii cumpsit causam exordii; prol.: quod Dei dono precibusque sancti Egidii natus fuit		Et mortuo rege Boleslao alisque fratribus Wladislaus dux solus regnavit et Iuditham* Bohemam duxit. Que filium ei tertium Boleslaum genuit per preces beati Egidii.				MXXXIX. Mortuo rege Boleslao alisque fratribus, Wladislaus dux solus regnavit, qui Iuditham Bohemam accepit in uxorem, que filium ei tertium genuit Boleslaum per preces beati Egidii.	MXXXIX. Mortuo rege Boleslao alisque fratribus, Wladislaus dux solus regnavit, qui Iuditham Bohemam accepit uxorem, que filium ei tertium genuit Boleslaum per preces beati Egidii.	

* W rękopisic: *Indictam*.

	RKK	Gall, ks. I	VStanMin	RK	GP	RmIpD	RmIpG	RT	RmIpK	RmIpS
26	MLXXVI. Bolezlaus II coronatur qui occidit sanctum Stranizlaum; MLXXIX. dłuższa notatka zre- dagowana po kanonizacji*; martirizatur [...] tercio yduš Aprilis	c. 27. dłuższy ustęp o zabójstwie		MLXXVII. Bolezlaus secundus coronatur. Iste occidit sanctum Stanyslaum. MLXXIX. Stranizlaus episcopus Cracoviensis martirizatur	<i>qui occidit beatum Stanislaum</i>	MLXXIX. <i>Sanctus Stranizlaus occisus est per Bolezlaum</i> Efferum,	MLXXIX. <i>Sanctus Stranizlaus occiditur a superbo Bolezlao</i>	MLXXIX. <i>Sanctus Stranizlaus tercio Yduš Aprilis martirizatur episcopus Cracovie</i>	MLXXIX. <i>Sanctus Stranizlaus occisus est tercio Yduš Aprilis per Bolezlaum</i> efferum	MLXXIX. <i>Sanctus Stranizlaus tercio idus Aprilis mar- tirizatus est per Bolezlaum</i> efferum,
27	MLXIX. Mesko natus est filius Bolezlai.	c. 29. habuit autem unum filium rex Bolezlaus nomine Meschonem			et genuit Meschonem.					

* Notka opracowana na podstawie VStanMin.

	RKK	Gall, ks. I	VStanMin	RK	GP	RmlpD	RmlpG	RT	RmlpK	RmlpS
28	MLXXXII. secundus Bolezlaus rex obiit.	c. 28. Unde magnam sibi Ungarorum invidiam cumulavit, indeque cicius extrema dies cum, ut aiunt, occupavit.	c. 19. De illo enim legitur quod a Da- nubio usque ad Solavam dilatavit sue gentis imperium (w odniesieniu do Bolesława Chrobrego); c. 35. profugus ac divina ulcione perterritus [...] secessit in Ungariam expulsus [...] in amenciam cecidit et mortem sibi conscivit	MLXXXI. Boleslaus secundus obiit.	Postea vero quia idem Boleslaus nimis erat efferus, de regno <i>expul-</i> <i>sus Ungariam</i> intrauit et ibi <i>mortuus est.</i>	qui rex divina ulcione de regno <i>eictus</i> , in <i>Ungaria</i> in exilio <i>obiit.</i>	qui ex divina ulcione <i>a re-</i> <i>gno expulsus</i> in <i>Ungaria</i> exul <i>obiit.</i>	MLXXXI. rex Boleslaus obiit, qui in amplissimum profecisse tra- ditur regnum, a Danubio flumine regni Ungarie ad Solavam flu- vium Saxonie, a Kyoviensi civitate, que est metropolis Russie usque ad montes Carinthie ut in cronica declaratur superius	qui rex divina ulcione de regno <i>eictus</i> est, in <i>Un-</i> <i>garia</i> in exili mortuus	qui rex divina ulcione de regno <i>eictus</i> est, in <i>Un-</i> <i>garia</i> in frenesin versus in exi- lio mortuus.
29	MLXIX. Mesko natus est filius Bolezlai.	[zob. o tym wyzej]					MLXXXII. In hoc anno genuit Miskonem filium suum	[brak]	tali anno filio <i>genito</i> nomi- ne <i>Meskone</i>	
30		[zob. o tym wyzej]			v. 13. Frater vero suus ducatum optinuit			[brak]		

	RKK	Gall, ks. I	VStanMin	RK	GP	RmIpD	RmIpG	RT	RmIpK	RmIpS
34	MXLVIII. Otto dux obitit*; MLXV. Mesko filius Kazimiri ducis obit.	[zob. o tym wyżej]			<i>Sed alii duo fratres absque liberis mortui sunt, Mesko et Odo.</i>	<i>Similiter et alii duo fra- tres Boleslai, Mesko et Odo, mortui sunt sine prole.</i>	<i>quoque alii duo germani Boleslai, Mesko et Odo, obierunt sine prole.</i>	[brak]		<i>Sed et alii duo fratres Bole- slai, Mieszko et Odo, mortui sunt sine prole</i>
35		[zob. o tym wyżej]		[zob. o tym wyżej]		Wladislaw solo regnante, qui genuit tercium Boleslawum cognomento Ciriwousti.	MXCII. Wladislawus solus regnavit et genuit Boleslawum cognomina Tervousti.	[zob. o tym wyżej]	Wladislaw solo regnante, qui genuit tercium Boleslawum cognomento Krzywousthy	Wladislaw solo regnante, qui ad preces sancti Egidii genuit tercium Boleslawum cognomento Krzywousty.

* Istnieją wątpliwości, czy nota dotyczy Ottona Kazimierzowicza czy zmarłego w 1047 r. Ottona szwabskiego, brata Rychczy. Zob. RKK, 1048 r., przyp. 120, s. 48.

RKK	Gall, ks. I	VStanMin	RK	GP	RmłpD	RmłpG	RT	RmłpK	RmłpS
36	[zob. o tym wyżej]		[zob. o tym wyżej]	<p>Wladislaus autem <i>accepit uxorem de Bohemia nomine Judith</i>, filiam Wratislay regis Bohemic, de qua natus dux inclitus Boleslaus, qui dictus est Crivousti.</p>	<p>MXCV. Dux Wladislaus, <i>duxit uxorem Bohemam, nomine Juditham</i>, que sterilis erat, per preces beati Egidii tamen Boleslaum genuit. Nam ymaginem hominis de auro purissimo factam idem Wladislaus cum uxore, de consilio episcopi Cracoviensis miserat ad sepulcrum s. Egidii et multa alia munera regalia et ideo deus eos pro prole exaudivit. [...]</p>	<p>MXCVIII. Dux Wladislaus <i>duxit ex Bohemia Juditham</i>, que fuit sterilis et ad oraciones Egidii tercium Boleslaum genuit.</p>	[brak]	<p>MXCVIII. Dux Wladislaus, iste <i>duxit uxorem Bohemam, Juditham nomine</i>, que sterilis per preces sancti Egidii quartum Boleslaum genuit. Nam ymaginem hominis de auro purissimo fabricatam idem Boleslaus [sic] cum uxore miserunt ad sepulcrum sancti Egidii et multa alia regalia munera et ideo eos in prole Dominus exaudivit. [...]</p>	[brak]

Zestawienie zaprezentowane w tabeli 1 wyraźnie pokazuje, że z filologicznego punktu widzenia tekst GP jest bliższy *Kronice* Galla Anonima niż *Rocznikowi małopolskiemu*. Świadczy o tym przede wszystkim wierniejsze uwzględnienie w nim Gallowego słownictwa, zwłaszcza w miejscach ideowo neutralnych (kolejność źródeł: Gall – GP – Rmłp): rubryka 3: *radicitus extirpavit, a regno expulsus – extirpatus et expulsus – eiectus*; rubryka 6: *fidei christiane sacramenta suscepturum, ad baptismi gratiam pervenit – sacramenta baptismatis – sacrum baptismi*; rubryka 16: *Kazimirum, id est Karolum, restauratorem Polonie – Kazimirum restauratorem Polonie – Kazimirum qui vocatus est restaurator*. Ponadto opowieść omawianego traktatu genealogicznego stanowi logiczną i chronologicznie uporządkowaną całość, odpowiadającą następstwu wydarzeń opisanych w *Kronice*, czego nie można powiedzieć o treści rocznika.

Uzyskanie opisanego kształtu tekstu nie byłoby możliwe, gdyby autor GP posiłkował się Rmłp lub którymkolwiek z jego przekazów. Noty zawarte w drugim ze źródeł są odległe pod względem językowym od słownictwa Galla, a kolejni kopiści przekształcali je jeszcze bardziej, streszczając bądź zastępując wyrażeniami synonimicznymi. W roczniku doszło również do zdublowania niektórych informacji (rubryki: 7 i 11, 25 i 35). Ponadto, przy założeniu pierwszeństwa rocznika, trudno byłoby przyjąć, że autor GP, korzystając z *Kroniki*, skupiałby się na uzgadnianiu z nią pojedynczych słów. Z powyższego wynika zatem, że to właśnie *Kronika* Galla Anonima stanowiła podstawowe źródło GP, której tekst został z kolei częściowo wciągnięty do Rmłp. Najpóźniejszy *terminus ante quem* spisania traktatu stanowi zatem powstanie samego rocznika.

Przekaz ideowy utworu

Dalsza część wykazu Piastowiców obejmuje kolejne pokolenia potomków księcia Bolesława Krzywoustego, aż do drugiej połowy XIII w.²¹ Jej analiza przynosi ciekawe wnioski.

²¹ Dane genealogiczne w całym artykule za: K. Jasiński, *Uzupelnienia do genealogii Piastów*, SŻ 1958, t. 3, s. 199-212 [Jas.RPUzup.I]; i d e m, *Uzupelnienia do genealogii Piastów. Dokończenie*, SŻ 1960, t. 5, s. 89-111 [Jas.RPUzup.II]; i d e m, *Rodowód Piastów śląskich*, cz. 1-3, wyd. II, Kraków 2007 [Jas.RPŚI]; i d e m, *Rodowód pierwszych Piastów*, Warszawa–Wrocław 1993 [Jas.RPP]; i d e m, *Genealogia Piastów wielkopolskich. Potomstwo Władysława Odonica*, „Kronika Miasta Poznania” 1995, t. 2, s. 34-66 [Jas.RPWpl]; i d e m, *Rodowód Piastów mazowieckich*, Poznań–Wrocław 1998 [Jas.RPMaz]; i d e m, *Rodowód Piastów małopolskich i kujawskich*, Poznań–Wrocław 2001 [Jas.RPMłp-Kuj]; O. Balzer, *Genealogia Piastów*, Kraków 1895 (wznowienie: Kraków 2005) [Balz.GP]. Daty panowania podane według biogramów w: *Piastowie. Leksykon biograficzny*, red. S. Szczur, K. Ożóg, Kraków 1999 [Leks.Piast]. Ze względu na słownikowy charakter wykorzystanych wydawnictw, umożliwiające łatwe dotarcie do biogramów uwzględnionych postaci, poza kilkoma wyjątkami, nie podaję szczegółowych danych bibliograficznych. Skoro zaś są podstawowe opracowania, zdecydowałem się jednak na podanie w nawiasach kwadratowych proponowanych, wzorcowych skrótów dla poszczególnych publikacji. Chciałbym jednocześnie serdecznie podziękować za inspirację dla przyjętej metody Markowi Goldfingerowi-Kunickiemu, którego referatu na temat struktury renesansowych przewodników po Rzymie miałem przyjemność wysłuchać wiele lat temu w Instytucie Historycznym UW na seminarium prof. dr. hab. Jacka Banaszkiewicza.

Tabela 2. Potomkowie Bolesława Krzywoustego według treści *Genealogii plockiej*

([1, ...] – enumeracja osób według kolejności zawartej w GP; (1, ...) – enumeracja osób według kolejności urodzenia (tylko w wypadku, gdy brak zgodności GP z literaturą przedmiotu); [imię] – osoba potwierdzona w literaturze przedmiotu, nieobecna w GP; kursywa – epitety odnotowane w GP (z pominięciem patronimików); (?) – osoby niepewne)

Pokolenie I	Pokolenie II	Pokolenie III	Pokolenie IV	Pokolenie V
Bolesław <i>Criwonsti,</i> <i>dux inclitus</i>		[16] Jarosław <i>episcopus</i> [Bolesław] [Konrad] [Jan]		
[1] Władysław <i>primogenitus,</i> <i>uxor Theutonica,</i> <i>iactus in exilium</i>	[7] Bolesław	[16] Henryk <i>Barba,</i> <i>beata Adwigi</i>	[19] Henryk <i>quem Tarrari</i> <i>occiderunt</i> [20] Bolesław (1) [Mieszko] (2) [21] Henryk (3) [22] Władysław <i>episcopus</i> (5) [23] Konrad (4)	
		[Władysław]	[NN (syn)]	
	[8] Mieszko <i>Lasconogi</i>	[17] Kazimierz <i>dux</i> <i>Opoliensis</i>	[24] Mieszko [25] Władysław	<i>sine liberis</i> [26] Mieszko [27] Kazimierz [28] Bolesław [29] Przemysł
	[Konrad] [Albert]			

	Pokolenie I	Pokolenie II	Pokolenie III	Pokolenie IV	Pokolenie V
Bolesław <i>Criouisti,</i> <i>dux inclitus</i>	[Leszek]				
	[2] Kazimierz Senior, <i>regnauit post Wladislaum</i>	<i>sine liberis</i>			
	[3] Bolesław Kędzierzawy, <i>regnauit post Wladislaum</i>	<i>sine liberis</i> [Bolesław] [Leszek]			
		[9] Odo	[18] Władysław	[30] Przemysł	[Przemysł]
	[4] Mieszko	[10] Bolesław [11] Władysław [Stefan] [Mieszko] <i>sine liberis</i>	<i>sine liberis</i> <i>sine liberis</i>	[31] Bolesław [Siemomysł (?)]	
	[5] Henryk	[12] Leszek [13] Bolesław	[32] Bolesław <i>inclitus dux</i> <i>Cracouiensis</i>		
				[36] Leszek [37] Siemomysł [38] Władysław [Kazimierz] [Siemowit]	
	[6] Kazimierz Młody	[14] Konrad	[33] Kazimierz (2) [34] Bolesław (1) [35] Siemowit (3) [Siemomysł] [Mieszko]	[Konrad] [Bolesław]	
		[Kazimierz] [Odon (?)]			
	<i>de Theuthonica</i>				

W omawianej części GP można wyróżnić dwie warstwy. Pierwsza to typowa narracja tego typu wykazów, w której zostają ujęte imiona ojców i ich synów, z całkowitym pominięciem imion córek. Za nadrzędny przyjęto porządek wertykalny. Realizowany jest on kolejnymi pokoleniami, w ramach których układ wyznacza starszeństwo poszczególnych linii. Pierwsze miejsce zajmują zawsze książęta śląscy, ostatnie – potomkowie Kazimierza (Sprawiedliwego). Warto dodać, że autor GP oddzielił Władysława (Wygnańca) zrodzonego z Rusinki od synów z drugiego małżeństwa Bolesława z Niemką. Imion księżnych jednak nie podał.

Zawartość spisu, według dzisiejszego stanu wiedzy, jest w miarę poprawna, choć nie znajdziemy tu wszystkich znanych dynastów. Brakuje Leszka (1115-przed 1131), syna Bolesława Krzywoustego. Uwzględniono jednak Kazimierza (1117/1122-1131), najstarszego potomka ze związku z Niemką (Salomeą z Bergu). Warto dodać, że autor błędnie przypisał księciu Bolesławowi (Kędzierzawemu, 1121/1122-1173) bezdzietność w chwili śmierci, choć prawidłowo odniósł ją do Henryka (Sandomierskiego, 1126/1133-1166).

Wśród książąt śląskich pominięto synów Władysława (Wygnańca, 1105-1159): Konrada (1146/1157-1180/1190, ks. głogowskiego od ok. 1178 r.) oraz Alberta (zm. 1168/1178, bez nadziei). W kolejnym pokoleniu nie wspomniano synów Bolesława (Wysokiego, 1127-1201): Bolesława (1157/1163-1175/1181, bez nadziei), Konrada (1160/1168-1175/1190, bez nadziei), Jana (ok. 1161/1169-przed 1173, bez nadziei) i Władysława (1180/1190-1190/1200, bez nadziei). Nie pojawili się także bracia Henryka (Pobożnego, 1196-1202/1204): Bolesław (1190/1194-1206/1208, bez nadziei) i Konrad (1191/1198-1213, może ks. lubuski od 1211 r.), oraz syn Mieszko (1223/1227-1241/1242, może ks. lubuski 1241 r.).

Spośród dzieci Mieszka (Starego, 1122/1125-1202) zabrakło w wykazie Stefana (ok. 1150-1166/1177, bez nadziei) i Mieszka (przed 1160/1165-1193, ks. kaliskiego). Nie uwzględniono także Siemomysła (1228/1232-1235/1236, bez nadziei), syna Władysława Odonica. Brakuje informacji o potomkach Bolesława (Kędzierzawego, 1121/1122-1173): Bolesławie (ok. 1140/1150-1172, bez nadziei) i Leszku (ok. 1160/1162-1186, ks. mazowieckim od 1173 r.), a także o Kazimierzu (1165/1166-1168, bez nadziei), synu Kazimierza (Sprawiedliwego, 1138-1194). Spośród potomków Konrada (Mazowieckiego, 1187/1188-1247) nie ma Siemomysła (ok. 1220-1241, bez nadziei) i Mieszka Chościcki (20./30. XIII w., bez nadziei).

Niemal wszyscy przywołani dynaści zmarli jeszcze w XII w. Na podstawie wskazanych informacji należy stwierdzić, że omawiane źródło nie jest kompilacją powstającą na bieżąco przez kolejne dziesięciolecia, lecz dziełem napisanym od razu jako jednolita całość. Przekonuje o tym również sama jego konstrukcja. Uznanie biskupa Stanisława za świętego każe umiejscowić powstanie utworu po 1253 r.²², co koreluje dodatkowo z obecnością w nim

²² Przy czym w grę może wchodzić elewacja relikwii opisana w żywocie św. Jacka: M. Starnawska,

elementów pokrewnych względem *Żywotu mniejszego św. Stanisława*. Czas ten przyjdzie jeszcze uściślić, ale już w tym miejscu należy wskazać, że to nie z góry założony plan, lecz ludzka niepamięć i brak informacji w dostępnych autorowi źródłach pisanych doprowadziły do pominięcia części osób. Upewnia w tym fakt sprawowania władzy przez niektórych z „zapomnianych” dynastów i osiągnięcie przez nich w wielu przypadkach wieku sprawnego. Tym bardziej zastanawia brak informacji o Leszku Bolesławowiczu w źródle obecnym w XIV w. w mazowieckim kodeksie. Uwzględnić należy, że we wrocławskim archiwum diecezjalnym jeszcze w XIX w. oglądano dokument z datą 1185 r., w którym wspomniany książę potwierdził nadania dla kujawskich instytucji kościelnych²³. Brak ten, jak również brak informacji o potomkach Mieszka (Starego), każe domyślać się nieznajomości *Kroniki* Wincentego Kadłubka u autora GP²⁴. Jeśli chodzi o kryterium sprawowania władzy, można je odnieść dopiero do wskazanych osób z XIII w., kiedy prawidłowość rzeczywiście działa (pominięto osoby niesprawujące władzy).

Kolejne kwestie stanowią kompletność i poprawność zestawień dynastów z poszczególnych linii dynastycznych. Tylko w linii opolskiej nie pominięto żadnego członka rodu. Opuszczeń nie ustrzegły się gałęzie wielkopolska i dolnośląska. Zachowano jednak w ich przypadku pełną poprawność. Drobną nieścisłością jest zapis dotyczący Mieszka (Starego): *Mesco Wladislaum*, w którym wykropkowano drugi wyraz, a zaraz za nim zapisano poprawne *Wladislay*. Kętrzyński w swoim wydaniu źródła dodał w środku wyrażenia wyraz *filius*, co wprowadza z kolei błąd merytoryczny do tekstu. Wprawdzie podobne konstrukcje występowały choćby w dokumentach z XIII w. (drugi wyraz był patronimikiem), to z wcześniejszego fragmentu tekstu wyraźnie wynika braterstwo obu synów Krzywoustego. Brak ewentualnego, choć niekoniecznego, rzeczownika *frater* (lub jego abrewiacji *fr*)²⁵ można zrzucić na nieuwagę kopisty (przy czym analogicznie Mieszka Laskonogiego określono jako brata Henryka Brodatego)²⁶.

O uznaniu analizowanego przekazu za kopię świadczy natomiast wpisanie ostatnich trzech imion wykazu na marginesie. Autopsja rękopisu wskazuje, że na stronie *verso* karty

Dominikanie, św. Jacek i elewacja szczątków św. Stanisława przez biskupa Prandotę, [w:] *Mendykanci w średniowiecznym Krakowie*, red. K. Ożóg, T. Gałuszka, A. Zajchowska, Kraków 2008, s. 407-424.

²³ KDMaz 116 (20 I 1185). O wzajemnych powiązaniach kapituł płockiej i wrocławskiej w XIII i XIV w. zob. biogramy w: J. Maciejewski, *Episkopat polski doby dzielnicowej 1180-1320*, Kraków-Bydgoszcz 2003; A. Radziwiński, *Prałaci i kanonicy kapituły katedralnej płockiej w XIV i I poł. XV w. Studium prozopograficzne*, t. 1-2, Toruń 1991-1993.

²⁴ Kadłubek, IV.2, IV.13.

²⁵ Choćby w dokumentach: KDMłp I.13 (Rozegroch, 13 VI 1224); KDMłp I.14 (Rozegroch, 12 i 13 VI 1224).

²⁶ W podstawie mogła występować również abrewiatura *fr*: (*frater*), którą kopista odrzucił, a Kętrzyński, domyślając się jej obecności, przywrócił, choć błędnie rozwiązując jako *filius*. Poza wspomnianą poprawką na karcie znajdują się jeszcze dwa mało istotne pod względem merytorycznym rodzaje emendacji: zamiana wyrazu *Cunradus* na *Connradus* oraz *Teoptonicam* na *Teutonicam*.

zawierającej zabytek znajdował się wpisany od połowy strony formularz wyznania grzechów. Kopista GP, po zapisaniu początkowej partii tekstu na stronie *recto*, przeszedł następnie na drugą stronę. Nie udało mu się jednak zmieścić całości traktatu genealogicznego przed przywołanym formularzem, wobec czego imiona kolejnych synów Kazimierza kujawskiego zostały wpisane w pionie najpierw wzdłuż prawego, a następnie w poziomie wzdłuż górnego marginesu karty, przy czym trzy ostatnie znalazły się za jej załomem, będącym efektem zszycia kodeksu. Spośród zapowiedzianych w tekście pięciu kujawskich Kazimierzowiców dostrzegalni są zatem tylko dwaj: Leszek (Czarny, 1240/1243-1288) z Siemomysłem (ok. 1245/1248-1287) oraz pierwsza litera imienia Władysława (Łokietka, 1260-1333). Niewidoczna jest natomiast pozostała część ostatniego z imion, a także imiona Kazimierza (II, 1262/1265-1294) i Siemowita (ok. 1265-ok. 1312)²⁷.

Znaczące problemy pojawiają się w wykazie potomków Bolesława (Kędzierzawego) i Kazimierza (Sprawiedliwego). Na pierwszy plan wybija się stwierdzenie bezdzietności pierwszego z książąt, choć w rzeczywistości miał on kilku synów. W drugim przypadku nie można wykluczyć, że pewne zamieszanie nastąpiło względem mazowieckich Bolesławów. W świetle wcześniejszych uwag dziwne wydaje się uwzględnienie Bolesława Kazimierzowica (1168/1171-1182/1183), o którym właściwie nic nie wiadomo. Z drugiej strony w przypadku Bolesława Konradowica (ok. 1210-1248) nie pojawia się informacja o bezdzietnej śmierci, jakiej należałoby się spodziewać analogicznie do sytuacji Mieszka opolskiego (II Otyłego, ok. 1220-1246). Autor zatem pomylił najprawdopodobniej Bolesławów. Konradowica uznał za syna Kazimierza (Sprawiedliwego), a Bolesława (II, 1253/1258-1313) umiejscowił w roli brata między stryjem Kazimierzem (I, 1210/1213-1267) i ojcem Siemowitem (I, ok. 1215-1262). Zamieszanie z imionami doprowadziło w konsekwencji do zagubienia w dalszym wywodzie informacji o potomstwie lub bezdzietności pomyłkowo utworzonego Bolesława Kazimierzowica.

Za prawdopodobieństwem powyższej konstatacji przemawiają dodatkowe argumenty, wynikające z analizy drugiej warstwy tekstu, na którą składają się szczególne wyróżnienia postaci. W tak monotonnym tekście wszelkie odchylenia od standardu są znaczącą informacją dla jego odbiorcy. W przypadku dynastów śląskich należy wskazać rozwiniętą narrację o Władysławie (Wygnańcu), której elementami są: podkreślenie starszeństwa (*primogenitus*), wskazanie żony (*uxor Teutonica*) oraz informacja o wygnaniu (*iactus in exilium*). Szczególne określenia spotykamy również w odniesieniu do jego potomstwa. W linii wrocławskiej będą to: przydomek Henryka Bolesławica (*qui dicitur Barba*, 1165/1170-1238), wskazanie na godności biskupie Jarosława (1143/1160-1201) i Władysława (1237-1270), narracja o Henryku (Pobożnym, 1196/1202/1204-1241) składająca się ze szczegółowej informacji o świętości matki (*beata Adwigis*) i śmierci księcia (*quem Taratari occiderunt*).

²⁷ W. Kętrzyński popełnił błąd w odczycie drugiego z imion, widząc w nim zapis „Siemowit”, co miało wpływ na późniejsze ustalenia korzystających z jego edycji badaczy.

W linii opolskiej znajdzie się natomiast przydomek Mieszka Władysławowica (*qui dicitur Lasconogi*, 1132/1146-1211), a także podkreślenie godności jego syna Kazimierza (*dux Opoliensis*, 1178/1179-1229/1230). Ostatnią informację tego typu stanowi tytuł Bolesława Leszkowica (Wstydlivego, 1226-1279), tożsamy z przypisanym wcześniej Bolesławowi Krzywoustemu (*dux inclitus*), a uzupełniony o komponent terytorialny (*Cracoviensis*). Wszyscy pozostali dynaści ujęci w tekście są pozbawieni elementów wyróżniających, a informacje o bezdzietności czy starszeństwie (*minor, senior*) mają znaczenie jedynie porządkowe.

Tym samym bardzo wyraźnie wybijają się w opisie spośród innych gałęzi śląska. Wspomniane elementy składają się na rodzinną tożsamość, w której znalazło się miejsce na pamięć o primogeniturze Władysława, jego wygnaniu, wielkiej parze: Henryku Brodatym i Jadwidze określonej jako święta, ich synu zabitym przez Tatarów oraz podwójnej godności biskupiej, wyróżniającej dom śląski spośród pozostałych. W domu tym podkreślono także znaczenie linii opolskiej poprzez zastosowanie określenia geograficznego i wyróżnienie dwóch książąt: Mieszka i Kazimierza. Przypomnijmy ponadto, że tylko w tym wypadku konsekwentnie wymieniono wszystkich męskich członków tej gałęzi rodu. Wreszcie wyróżnienie Bolesława (Wstydlivego) tytułem *dux inclitus*, przyznany wcześniej jedynie Krzywoustemu, można odczytać jako uznanie prymatu krakowskiego księcia wśród pozostałych książąt. Być może w tym kontekście należałoby widzieć również wyeksponowanie postaci św. Stanisława, którego kult miał charakter małopolski, bez jakiegokolwiek odniesienia do tradycji św. Wojciecha. Tłem dla całego ideowego przekazu, odnoszącego się do okresu XII i XIII w., są oczywiście wielkie dzieje przodków, odrysowane piórem Galla Anonima. Warto również wskazać na przedstawienia kolejności imion książąt. Zwykle autor GP potrafił odtworzyć prawidłową kolejność wśród braci. Jednak w linii małopolskiej i kujawskiej doszło do odchyień. Leszek (Biały, 1184/1185-1227) został wysunięty na pierwsze miejsce wśród synów Kazimierza Sprawiedliwego, z kolei Kazimierz I stanął jako najstarszy syn Konrada Mazowieckiego.

Spróbujmy teraz wydatować omawiany tekst. W pierwszej części utworu *terminus post quem* wyznaczała kanonizacja św. Stanisława, ewentualnie elewacja jego relikwii. W dalszym ciągu GP najmocniejszym momentem datującym jest uwzględnienie świętości Jadwigi. Bulla kanonizacyjna księżnej została wystawiona przez Klemensa IV z 26 marca 1267 r.²⁸ Uroczystości kanonizacyjne odbyły się natomiast w sierpniu tego samego roku. Przewodniczył im wspomniany w utworze Władysław, arcybiskup Salzburga, przedstawiciel wrocławskiej linii książąt śląskich.

Warto w tym kontekście przyrzeć się możliwościom datacyjnym wynikającym z obserwacji lat życia i czasu sprawowania rządów przez książąt z ostatnich trzech pokoleń Piastów odnotowanych w zabytku.

²⁸ *Schlesisches Urkundenbuch*, t. 4, wyd. W. Irgang, Koln-Weimar-Wien 1988, nr 15 (Viterbo, 26 III 1267). Zob. też: *Bullarium Poloniae*, t. 1: 1000-1342, oprac. I. Sułkowska-Kuraś, S. Kuraś, Rzym 1982, nr 778 (Viterbo, 26 III 1267).

Tabela 3. Książęta piastowscy w XIII w. – ujęcie szczegółowe*

Pokolenie I	Pokolenie II		Pokolenie III	
	Książę	Lata życia	Dzieci księcia – najwcześniejsza data objęcia władzy	Lata życia
Męskie potomstwo Henryka Pobożnego (brak w tekście):	Bolesław II Łysy, Rogatka	1220/1225-1278	Henryk V Gruby, Brzuchary, ks. jaworski od 1274 r.	1245/1250-1296
			Bolesław (Bolko), ks. jaworski od 1278 r.	1252/1256-1301
			Bernard Zwinny, ks. jaworski od 1278 r.	1252/1258-1286
			Jarosław**	żył w 1285 r.
	Mieszko	1223/1227-1241/1242	zmarł bezdzietnie	
	Henryk III Biały	1227/1230-1266	Henryk IV Probus, Prawy, ks. wrocławski od 1270 r.	1257/1258-1290
Konrad I	1228/1231-1273/1274	Henryk (III), ks. głogowski od 1278 r.	1251/1260-1309	
		Konrad Garbary, ks. ścinawski od 1278 r.	1260/1265-1304	
		Przemko, ks. żagański od 1278 r.	[1265/1271]-1289	
	Władysław biskup	1237-1270, bp Bambergu 1257-1258 (niezarządzony), abp Salzburga od 1265 r., bp Wrocławia od 1268 r. (administrator z racji godności arcybiskupiej)		

* Numeracja pokoleń I-III została przyjęta przede mnie umownie dla jasności wykładu. W rzeczywistości, przy uznaniu synów Krzywoustego za pokolenie I, wykaz sięga do V pokolenia Piastów dolnośląskich, V pokolenia górnośląskich, IV pokolenia wielkopolskich, III pokolenia małopolskich (Bolesław Leszczyński), III pokolenia mazowieckich i IV pokolenia kujawskich. Autor dziełka, choć trzyma się porządku generacji, nie numeruje ich. Z drugiej strony przejście pokoleniowe w połowie XIII w. jest bardzo wyraźne. Nie licząc najstarszych: Leszka (Czarnego) Kazimierzowicza i Bolka Bolesławica, oraz najmłodszych: Przemka Konradowicza i Stemowita Konradowicza, wszyscy pozostali juniorzy przyszl na świat w latach 1245/50-1260/65. Pokolenie to, liczące 19 przedstawicieli, a oznaczone przeze mnie jako III, objęło władzę w latach 1270-1281/82 (z trzema wyjątkami). W tabelach pogrubione zostały imiona książąt III pokolenia uwzględnione w tekście zabytku. W zestawieniu pomijam dzieci nieznanne z imienia.

** Jas.RPŚI, wrocł. 42: *Jarosław*. Książę jest znany z jednej wzmianki w *Kronice Polskiej*.

Pokolenie I	Pokolenie II	Pokolenie III
Książę	Lata życia	Dzietni księcia – najwcześniejsza data objęcia władzy
Mieszko II Otęły	ok. 1220-1246	zmarł bezdzietnie
Władysław	ok. 1225-1281/1282	Mieszko I, ks. cieszyńsko-raciborski od 1281/1282 r.
		Kazimierz, ks. bytomski od 1281/1282 r.
		Bolesław I, ks. opolski od 1277 r.
		Przemysław, ks. cieszyńsko-raciborski od 1281/1282 r.
Męskie potomstwo Władysława Odonica:		Przemysław II, ks. poznański od 1273/1277 r.
Przemysław I	1220/1221-1257	1257-1296
Bolesław Pobożny	1224/1227-1279	brak męskiego potomstwa
[Siemomysł?]*	1228/1232-1235/1236	zmarł bezdzietnie
Bolesław Wsrydlawy	1226-1279	zmarł bezdzietnie
Bolesław I	ok. 1210-1248	zmarł bezdzietnie
Kazimierz I	1210/1213-1267	Leszek (Czarny), ks. łęczycki od 1260/1262 r.
		Siemomysł, ks. inowrocławski od 1267 r.
		Władysław (Łokietek), ks. brzesko-kujawski od 1275 r.
		Kazimierz (II), ks. brzesko-kujawski od 1275 r.
Siemowit I	ok. 1215-1262	Siemowit, ks. dobrzyński od 1275 r.
		Konrad II, ks. mazowiecki od 1264 r.
Siemomysł	ok. 1220-1241	Bolesław II, ks. zachodniomazowiecki od 1274/1275 r.
Mieszko	20./30. XIII w.	bezdzietnie
		bezdzietnie

* Jas.PWpł, 4: ? *Ziemonysł*. Książę znany jest z jednego dokumentu z datą 1235 r. Jasiński uznaje go za Piastą prawdopodobnego.

Tabela 4. Książęta piastowscy w XIII w. – ujęcie pokoleniowe

Linia	Granica życia pokolenia	Okres narodzin kolejnego pokolenia	Czas objęcia władzy przez kolejne pokolenia
Henryka Pobożnego	do 1278 r.	1245/1250-1265/1271	1270-1278
Kazimierza opolskiego	do 1281/1282 r.	1251/1252-1258/1268	1277-1281/1282
Władysława Odonica	do 1279 r.	1257 r.	1273/1277 r.
Leszka Białego	do 1279 r.	brak potomstwa	
Konrada Mazowieckiego	do 1267 r.	1240/1243-ok. 1265	1260/1262-1275

Zacznijmy od najbardziej ogólnych wniosków. W dniu kanonizacji Jadwigi, 26 marca 1267 r., żyli już wszyscy dynaści z pokolenia III. Najmłodszy z nich to Konradowice dolnośląscy: Konrad Garbaty (ur. 1260/1265 r., brak w spisie) i Przemko (ur. prawdopodobnie 1265/1271 r., brak w spisie), a także kujawski Siemowit Konradowic (ur. ok. 1265 r., obecny w spisie). Moment narodzin tego ostatniego wyznacza kolejny po kanonizacji św. Jadwigi *terminus post quem* spisania utworu.

Znaczący jest fakt uwzględnienia imion najmłodszych książąt jedynie w przypadku linii opolskiej i kujawskiej. Spośród 19 przedstawicieli najmłodszego pokolenia jedynie trzech dynastów sprawowało samodzielne rządy w 1267 r. Byli to: Leszek (Czarny), który w drodze buntu wywalczył sobie dzielnicę na początku lat 60. XIII w. (obecny w spisie), Konrad Siemowitowic rozpoczynający rządy w dzielnicy mazowieckiej po zwolnieniu z niewoli litewskiej w 1264 r. (brak w spisie), a także Siemomysł, rządzący w Inowrocławiu po śmierci ojca 14 grudnia 1267 r. (obecny w spisie). Wszyscy pozostali książęta uzyskali swoje nadziały dopiero w ciągu lat 1270-1281/1282. Nie można jednak w tym przypadku uznawać kryterium sprawowania samodzielnych rządów za wytłumaczenie faktu wyróżnienia w wykazie książąt opolskich i kujawskich. Momentem, w którym wszyscy juniorzy z tych dwóch linii uzyskali władzę, był przełom lat 1281/1282. Wówczas jednak ich rówieśnicy rządili w dzielnicach dolnośląskich, mazowieckich i wielkopolskich, a mimo to nie zostali uwzględnieni w wykazie. Dlatego należy uznać wymienienie opolskich Władysławowiców i kujawskich Kazimierzowiców za cechę dystynktywną, natomiast moment objęcia władzy przez przedstawicieli omawianego pokolenia III za pozbawione znaczenia w datowaniu utworu.

Brak wzmianki o bezdzietnej śmierci Bolesława (Wstydliwego) w 1279 r. z pewnością należy traktować jako uznanie go za żyjącego, co z kolei wyznacza *terminus ad quem* spisania utworu. Będzie to zatem również czas życia Bolesława (Pobożnego) wielkopolskiego (zm. 1279 r.) oraz Władysława opolskiego (zm. 1281/1282 r.). W tym momencie kończą się „twarde” argumenty wynikające z interpretacji dat życia i panowania poszczególnych władców. Pozwalają one ustalić czas spisania dzieła na lata 1267-1279. Datację tę można jeszcze uściślić, stawiając pytanie o motywy sporządzenia wykazu.

Na pewno nie była nią liturgiczna memoria rodziny. Przeczy temu niepełność listy, zwłaszcza w pokoleniu III. Traktat ma raczej charakter politycznego manifestu dynastycznego. Incipit utworu niuansujący znaczenie tytułatury książęcej (o czym poniżej), stwierdzenia o primogeniturze, bezdzietnej śmierci czy terytorialnym zakresie władzy wybijające w drugiej części sponad monotonii listy imion oraz charakterystyczny kontekst określenia *dux inclitus* każą uznać problem władzy w księstwach piastowskich za pierwszorzędną wątek narracji GP. Z dotychczasowych uwag wynika, że pełna poprawność i kompletność spisu została zachowana jedynie w przypadku linii opolskiej, braki wykazują listy książąt dolnośląskich, wielkopolskich i mazowiecko-kujawskich. Ta ostatnia zawiera ponadto znaczący błąd w postaci uznania Bolesława (Kędzierzawego) za bezdzietnego. Jeśli spis miałby powstać na Mazowszu lub na Kujawach, to ta konstatacja wydaje się wyjątkowo zaskakująca. Uznanie za słuszny domysłu dotyczącego pomieszenia postaci mazowieckich Bolesławów umacniałoby to przekonanie. W przypadku Małopolski jest mowa wprawdzie o trzech pokoleniach, lecz te składają się zawsze z jednej osoby (Kazimierz, Leszek, Bolesław). Nie ma tu miejsca na pomyłkę. Interesująca jest jednak nieznamość *Kroniki* Wincentego Kadłubka, przejawiająca się nie tylko w braku przywołania Leszka Bolesławowica, lecz także imion tak skrupulatnie opisanych przez kronikarza synów Mieszka (Starego), zwłaszcza Mieszka Młodszego²⁹.

Bardzo mocny akcent został położony na Piastów śląskich, co przejawia się w rozbudowanej – w kontekście monotonii opisów pozostałych linii – narracji o Władysławie Wygnańcu i jego potomkach. Tu jednak w ramach pokolenia III przywołano tylko książąt Opola. Gałąź ta została wyróżniona w jeszcze jeden sposób, a mianowicie poprzez uwzględnienie w wykazie potomków Kazimierza Konradowica kujawskiego. Książę był żonaty trzykrotnie. Małżeństwo z Jadwigą, córką Władysława Odonica, było bezdzietne. W 1239 r. Kazimierz pojął za żonę Konstancję, córkę Henryka Pobożnego³⁰. Synami z tego związku byli Leszek i Siemomysł³¹. W 1257 r., po śmierci księżnej, Kazimierz ożenił się ponownie. Tym razem wybór padł na Eufrozinę, córkę Kazimierza opolskiego. Potomkowie z tego małżeństwa to: Władysław, Kazimierz i Siemowit. Cała piątka Kazimierzowiców przynależała zatem po kądzieli do śląskiej gałęzi Piastów, trzech z nich miało związki z linią opolską, szczególnie wyróżnioną przez autora GP.

²⁹ Kadłubek, IV.2, IV.13.

³⁰ W *Roczniku Kapituły Gnieźnieńskiej* pod 1239 r. wpisano zabójstwo scholastyka płockiego Jana Czapli przez Konrada Mazowieckiego (RKGn, 1239/20 r.), a nieco dalej małżeństwo Kazimierza z córką Henryka śląskiego (RKGn, 1239/23 r.). Autor *Kroniki Wielkopolskiej*, bazującej na wspomnianym annale, połączył sztucznie obie te informacje w jedną narrację, w ramach której małżeństwo Konradowica stało się przyczyną śmierci duchownego (KWpl, [1238!]/69 r.). Wydania: *Rocznik Kapituły Gnieźnieńskiej*, wyd. B. Kürbis, [w:] *Roczniki Wielkopolskie*, MPH s.n., t. 6, Warszawa 1982, s. 1-20 [RKGn]; *Kronika Wielkopolska*, wyd. B. Kürbis, [w:] MPH s.n., t. 8, Warszawa 1970 [KWpl].

³¹ Warto wspomnieć, że Bolesław Konradowic, brat Kazimierza, pojął za żonę między 1230 a 1233 r. inną córkę Henryka Pobożnego, Gertrudę. Małżeństwo było jednak bezdzietne.

W interesujących nas latach 1267-1279 wymowa ideowa dzieła najlepiej koreluje z konfliktem opisanym pod 1273 r. w *Roczniku Traski*³²:

W tym roku pewni rycerze krakowscy podążyli do księcia opolskiego Władysława z całą swoją mocą za radą Pawła biskupa Krakowa. Lecz Bolesław wysławszy wojsko pochwylił ich na polu w koło Bogucina, i po starciu w ciężkiej bitwie padli liczni, a z drugiej strony jeszcze liczniejsi. (...) W tym roku Bolesław książę Krakowa i Sandomierza, Bolesław książę Polski, Konrad książę Mazowsza, Leszek książę Sieradza, wkraczając do ziemi Władysława księcia opolskiego, zniszczyli ją całkowicie, łupiąc i poddając pozódze aż do Opola, i aż do Koźla, i aż do Odry, i licznych ludzi tam wygubili.

Układ pokojowy miał miejsce zapewne już w kolejnym roku³³. Przy napiętej sytuacji politycznej zrozumiałe stają się wszystkie uchwycone wcześniej cechy ideowe omawianego traktatu. Określenie Bolesława Wstydliwego mianem *dux inclitus*, które przypisano w utworze jeszcze tylko Bolesławowi Krzywoustemu, protoplaście dynastów dzielnicowych, należy odczytywać jako uznanie jego dominacji wśród wszystkich Piastów. Przy tym za wzmocnienie wskazanej wykładni tytułu należy uznać incipit: *Hec sunt generationes ducum et regum Polonie, aliquando enim duces, aliquando reges apelabantur*. Autor traktatu zdaje się w nim zacierać różnicę między godnością króla i księcia. Przypomina to sposób tytułowania wielkiego księcia kijowskiego mianem *rex* w różnego rodzaju źródłach łacińskich – na płaszczyźnie filologicznej nazwą „król” określany jest najwyższy władca, który ma zwierzchnictwo nad niższymi książętami, niezależnie od faktu posiadania korony. Również koncepcja, zgodnie z którą spis dynastów został ułożony według kolejnych generacji, nie wprost podkreśla starzeństwo Bolesława, oddzielonego od Krzywoustego jedynie przez dwa pokolenia.

Autor wyraźnie jednak wskazuje na primogeniturę Piastów śląskich, a także ich prestiż, którego wyznacznikami są wielcy władcy (Henryk Brodaty), święci (Jadwiga), krzyżowcy (Henryk Pobożny) oraz biskupi (Jarosław i Władysław). W ramach wskazanej linii osobną pozycję zajmują książęta opolscy. Ich protoplasta Mieszko został wyróżniony przydomkiem (*Laskonogi*), a do godności jego syna Kazimierza (*dux*) dodano desygnat geograficzny (*Opoliensis*).

³² RT, 1273 r.: *Ipsa anno quidam milites Cracovienses processerunt ad ducem Opoliensem Wladyslaum cum tota potencia sua de consilio episcopi Pauli Cracovie. Sed Boleslaus misso exercitu comprehendit eos in campo circa Boguczin et comisso prelio fortiter occiderunt multi et utraque parte quam plures. (...) Anno ipso Boleslaus dux Cracovie et Sandomirie, Boleslaus dux Polonie, Conradus dux Mazovie, Lestco dux Syradie, intrantes terram Wladyslay ducis Opoliensis, devastaverunt eam totaliter spoliantes et incendio subicientes usque in Opol et in Cosle et usque in Odram, et multos homines amiserunt ibidem*. Wydanie: *Rocznik Traski*, wyd. A. Bielowski, [w:] MPH II, Lwów 1872, s. 826-861.

³³ O. Halecki, *Powołanie księcia Władysława Opolskiego na tron krakowski w r. 1273*, „Kwartalnik Historyczny” 1913, t. 27, s. 213-315; P. Żmudźki, *Studium podzielonego Królestwa. Książę Leszek Czarny*, Warszawa 2000, s. 231n oraz 248n.

W tym kontekście warto podkreślić jeszcze jedną rzecz. Rywalizujący książęta byli rówieśnikami. Bolesław Wstydlivy urodził się w 1226 r., Władysław opolski – ok. 1225 r. W 1274 r. każdy z nich miał ok. 50 lat. Książę Opola miał już wówczas czterech synów w wieku od 16 do 22 lat. Władca Krakowa był natomiast bezdzietny. Z uwagi na opinię świętości małżonki, na zaawansowany wiek Bolesława, a być może także na powszechną wiedzę o ślubach czystości złożonych przez książęcą parę zdawano sobie zapewne sprawę z tego, że sytuacja raczej nie ulegnie zmianie. Zdaniem Długosza Bolesław miał adoptować w 1265 r. Leszka (Czarnego)³⁴. Wiadomość jest podawana w wątpliwość (warto wskazać, że żył wówczas jeszcze biologiczny ojciec księcia – Kazimierz I), choć badacze podkreślają zgodną współpracę obu władców. Przywołana przez kronikarza data jest przy tym tożsama z momentem ślubu Leszka i Gryfiny. Poza tym źródła wskazują na brak kłopotów przy wyborze księcia na władcę Krakowa w 1279 r.³⁵ Leszek (ur. ok. 1240/1242 r.) był natomiast najstarszym z juniorów z III pokolenia. Jeśli zatem uznać wyróżnienie najmłodszych książąt kujawskich w GP za wyraz poparcia dla Leszka jako potencjalnego następcy tronu krakowskiego, to znaczenia nabiera pominięcie w spisie siedmiu wnuków Henryka Poboznego (w tym Henryka Probusa), Przemysła Przemysławica wielkopolskiego i dwóch Siemowitowiców mazowieckich: Bolesława i Konrada. Niektórzy z nich sprawowali już wówczas władzę, pozostali mieli ją wkrótce objąć. Nie można też pominąć faktu, że tak jak Leszek Biały został wysunięty na pierwsze miejsce w wykazie wśród potomków Kazimierza Sprawiedliwego, tak Kazimierz I kujawski wysuwa się przed mazowieckich potomków Konrada Mazowieckiego.

Tyle wynika z zestawienia źródła z aktualną wiedzą historiograficzną. Podsumowując powyższe rozważania, należy przyjąć za czas powstania utworu lata 1274-1279, ze wskazaniem na moment bliższy pierwszej z dat. Tekst powstałby jeszcze za życia Bolesława Wstydlivego, a stanowiłby promocję Leszka Czarnego na przyszłego władcę Krakowa, jako najstarszego z piastowskich juniorów, w którym płynęła krew zarówno władców Małopolski, jak i Śląska.

Powyższa metoda analizy niesie również nowe możliwości do badań innych zachowanych traktatów genealogicznych, dając możliwość wejrzenia w bieżącą politykę władców niejako od zapycha – nie tylko poprzez ich czyny, ale również poprzez przekaz tekstów powstających w konkretnych okolicznościach historycznych i stawiających sobie za cel wywarcie wpływu na odbiorcę. Jednocześnie pojawia się zatem asumpt do mówienia o średniowiecznej publicystyce politycznej.

---

³⁴ J. Długosz, *Annales seu Cronicae incliti Regni Poloniae*, t. 2, ks. III-IV, Warszawa 1970, 1265 r.

³⁵ Leks. Piast, IV, 203n: *Leszek Czarny*.

Aneks źródłowy

[*Genealogia plocka*]

Or.: Płock, Archiwum Diecezjalne, Ms 17, k. 3-3v.

Wyd.: *E codicibus Plocensibus*, nr 9, wyd. W. Kętrzyński, [w:] MPH V, Lwów 1888, s. 992-994.

Uwagi: Kodeks Ms 17 (pierwotnie o sygnaturze I.31, zmienionej na H.31, określane obecnie jako Kopiański Płocki) został zrabowany w 1941 r., a od 2015 r. zwrócony fragment w postaci dwunastu kart, obecnie bez sygnatury, znajduje się ponownie w zbiorach Archiwum Diecezjalnego w Płocku.

W obecnym wydaniu posługuję się zaproponowaną przez Marię Koczerską metodą transliteracji uzupełnionej, którą sam wolę nazywać metodą transliteracji dobieranej³⁶. Utwór jest na tyle krótki, a konsekwencje relacji tekstu do nośnika na tyle istotne, że zrezygnowałem z transkrypcji tekstu. Dla rozwinięcia abrewiacji (skrótów) i ligatur stosuję kursywę. Stosowane przeze mnie symbole to: | – granica rządka tekstu w rękopisie; || – koniec strony w rękopisie; {} – litery wykropkowane późniejszą ręką; [] – wyrazy nadpisane późniejszą ręką (nie odnosi się to do numeracji wersów). Dokonano modernizacji w zakresie pisowni małą i wielką literą oraz interpunkcji, zachowano jednak rozdzielną pisownię znaków *v* i *u*.

- [k. 3r] [1] Hec sunt generaciones ducum et regum Polonie, aliquando enim duces aliquando reges appellabantur.
- [2] Chosiscko genuit Past.
- [3] Past vero de uxore Repicha genuit Semouitum.
- [4] Popel de regno Polonie cum sobole sua est radicitus expulsus et extirpatus.
- [5] Semowith filius Past ducatum est adeptus. Hic genuit Lestconem.
- [6] Lestco vero genuit Zemomisl.
- [7] Zemomisl vero | genuit magnum et primum Meskonem.
- [8] Iste primum baptismatis sacramentum consecutus est et xpi[sti]anissimam de Bohemia Dubroukam nomine accepit. Ecclesias et episcopatus disposuit et xpi[sti]anitatem in ea confirmavit. Genuit autem Boleslaum filium magnum regem.
- [9] Bole|slaus autem rex genuit Meskonem secundum.
- [10] Qui accepit [in uxorem] sororem Ottonis tercii imperatoris. De qua genuit Kazimirum restau|ratorem Polonie.
- [11] Kazimirus accepit vxorem de Rusia nomine Mariam [viduam]. De qua genuit IIII filios: Boleslaum, Wla|zislau, Meskonem, Odonem.

³⁶ Uwagi na temat stosowanej przeze mnie metody wydania zob. M. Koczerska, *Autentyczność dokumentu unii krewskiej 1385*, „Kwartalnik Historyczny” 1992, t. 99, z. 1, Aneks, s. 72-75 oraz *Kazania świętokrzyskie. Nowa edycja. Nowe propozycje badawcze*, red. P. Stępień, H. Tchórzewska-Kabata, I. Winiarska-Górska, Warszawa 2009, s. 215.

- [12] Mortuo Kazimiro, regnavit Boleslaus filius eius pro eo. Qui occidit beatum Stanislaum | et genuit Meskonem. Postea vero quia idem Boleslaus nimis erat efferus, de regno expulsus Vngariam intravit et ibi | mortuus est.
- [13] Frater vero suus ducatum optinuit. Et filium fratris sui de Vngaria reuocavit. Qui cum uxorem accepisset, mor|tuus est. Sed alii duo fratres absque liberis mortui sunt, Mesko et Odo. Wladislaus autem accepit uxorem de Bohe|mia nomine Iudith, filiam Wratislay regis Bohemie, de qua natus dux inclitus Boleslaus, qui dictus est Crivousti. |
- [14] Boleslaus autem genuit de Ruthena filium Wlazislaum. Mortua autem Ruthena accepit Teoptonicam. De qua genuit V | filios: Kazimirum, Boleslaum, Meskonem, Henricum, Kazimirum.
- [15] Wlazislaus vero primogenitus incliti ducis .B. | accepit uxorem Tevptonicam. De qua genuit Boleslaum et Meskonem, qui dicitur Lasconogi.
- [16] Porro Mesko {{Wla|zislaum}} Wlazislay³⁷ genuit Odonem, Boleslaum et Wlazislaum.
- [17] Kazimirus vero senior et Boleslaus, qui prius³⁸ Wlazis|laum iactis³⁹ in exilium regnauerunt⁴⁰, et Henricus, sine liberis decesserunt. Quibus Kazimirus minor successit.
- [18] Kazimirus | minor genuit Lesstconem, Boleslaum, [Cunradum; poniżej:] Connradum⁴¹.
- [19] Boleslaus vero filius Wlazislay genuit Iaroslaum episcopum|| [k. 3v] et Henricum, qui dicitur Barba.
- [20] Mesko vero frater eius, qui dicitur Lasconogi, genuit Kazimirum ducem Opoliensem. |
- [21] Odo filius Meskonis genuit Wlazislaum. Boleslaus vero et Wladislaus sine liberis decesserunt.
- [22] Henricus qui | dicitur Barba, genuit de beata Adwigi Henricum. Quem Tartari occiderunt.
- [23] Henricus vero idem genuit Bo|leslaum, Henricum, Wlazislaum episcopum et Cundarum [nadpisane: onu]⁴².
- [24] Kazimirus vero filius Meskonis Laskonogi genuit Mesko|nem, Wlazislaum. Mesko sine liberis decessit.
- [25] Wlazislaus vero genuit Meskonem, Kazimirum, Boleslawum et | Premislium.
- [26] Wladislaus vero filius Odonis genuit Premislonem et Boleslaum.

³⁷ Kętrzyński: *porro Mesko Wlazislaum* (Kętrzyński: *ostatni wyraz nad linią, przekreślono go; ma być: Boleslai*. Wniosek ten jest jednak następstwem dopisania przez wydawcę określenia: *filius*).

³⁸ Kętrzyński: *post*.

³⁹ Kętrzyński: *iactum*.

⁴⁰ Kętrzyński: *regnauit*.

⁴¹ Kętrzyński: *Pierwotnie było Cunradum, co jednak przekreślono*.

⁴² Kętrzyński: *Pierwotnie było Cunradum, co poprawiono na Connradum*.

[27] Lestco vero genuit Boleslaum in|clitum ducem Cracouiensem.

[28] Cunradus [onv]⁴³ [vero] genuit Kazimirum, Boleslaum et Semouitum.

[29] Kazimirus vero genuit V filios: [:] Lestconem, Semomislum, W[ladislaum, Kazimirum, Semouitum]⁴⁴.

Genealogia plocka, cz. 1 (Płock, Archiwum Diecezjalne, Ms 17 wg A. Vetulaniego, k. 3r)

⁴³ Litery nadpisane ponad imieniem księcia jako korekta zapisu. Kętrzyński: *Pierwotnie był Cunradus, co zmieniono na Conradus*.

⁴⁴ Pierwsze dwa imiona zapisane pionowo wzdłuż prawego marginesu, pierwsza litera następnego i prawdopodobnie dwa kolejne – do góry nogami wzdłuż górnego marginesu.

Genealogia płocka, cz. 2 (Płock, Archiwum Diecezjalne, Ms 17 wg A. Vetulaniego, k. 3v)

BIBLIOGRAFIA

Źródła rękopiśmienne:

Archiwum Diecezjalne w Płocku, Ms 17, k. 3r-3v (fotokopie użyczone przez dr Annę Salinę).

Źródła publikowane:

Anonim tzw. Gall, *Kronika, czyli dzieje książąt i władców polskich*, wyd. K. Maleczyński, [w:] MPH s.n., t. 2, Kraków 1952.

Bullarium Poloniae, t. 1: 1000-1342, oprac. I. Sułkowska-Kuraś, S. Kuraś, Rzym 1982.

- I. Castellaniae Ecclesiae Plocensis; II. Telonea episcopi Plocensis; III. Villae capituli Plocensis*, wyd. W. Kętrzyński, [w:] MPH, t. 5, Lwów 1888, s. 419-443.
- Długosz J., *Annales seu cronicae incliti Regni Poloniae*, t. 2, ks. III-IV, Warszawa 1970.
- Dopełnienie szamotułskie*, wyd. A. Bielowski, [w:] MPH, t. 2, Lwów 1872, s. 861-871.
- [*Genealogia płocka*], *E codicibus Plocensibus*, nr 9, wyd. W. Kętrzyński, [w:] MPH, t. 5, Lwów 1888, s. 992-994.
- Kronika Wielkopolska*, wyd. B. Kürbis, [w:] MPH s.n., t. 8, Warszawa 1970.
- Rocznik Kapituły Gnieźnieńskiej*, wyd. B. Kürbis, [w:] *Roczniki Wielkopolskie*, MPH s.n., t. 6, Warszawa 1982, s. 1-20.
- Rocznik Kapituły Krakowskiej*, wyd. Z. Kozłowska-Budkowa, [w:] *Najdawniejsze roczniki krakowskie i kalendarz*, MPH s.n., t. 5, Warszawa 1978, s. 21-105.
- Rocznik krakowski*, wyd. A. Bielowski, [w:] MPH II, Lwów 1872, s. 826-852.
- Rocznik Małopolski*, wyd. A. Bielowski, [w:] MPH, t. 2, Lwów 1872, s. 816-825 (za lata 899-964); MPH, t. 3, Lwów 1878, s. 135-202 (za lata 965-1415).
- Rocznik Traski*, wyd. A. Bielowski, [w:] MPH II, Lwów 1872, s. 826-861.
- Schlesisches Urkundenbuch*, t. 4, wyd. W. Irgang, Köln–Weimar–Wien 1988.
- Triginta documenta ecclesiae cathedralis Plocensis (1230-1317)*, wyd. W. Kętrzyński, Lwów 1888.
- Wincenty Kadłubek, *Kronika Polska*, wyd. M. Plezia, [w:] MPH s.n., t. 11, Kraków 1994.
- [Wincenty z Kielc], *Vita sancti Stanislai Cracoviensis episcopi auctore fratre Vincentio de ordine fratrum praedicatorum (Vita maior)*, wyd. W. Kętrzyński, [w:] MPH, t. 4, Lwów 1884, s. 319-438.
- [Wincenty z Kielc], *Vita sancti Stanislai episcopi Cracoviensis (Vita minor)*, wyd. W. Kętrzyński, [w:] MPH IV, Lwów 1884, s. 238-285.
- Zbiór przywilejów i spominków mazowieckich*, wyd. J.K. Kochanowski, Warszawa 1919.

Opracowania:

- Balzer O., *Genealogia Piastów*, Kraków 1895 (wznowienie: Kraków 2005).
- Banaszkiewicz J., *Kronika Dzierzwy. XIV-wieczne Kompendium Historii ojczystej*, Wrocław 1979.
- Drelicharz W., *Annalistyka małopolska XIII-XIV wieku. Kierunki rozwoju wielkich roczników kompilowanych*, Kraków 2003.
- Drelicharz W., *Genealogia płocka. Źródła, funkcja i treści ideowe*, [w:] *Venerabiles, nobiles et honesti. Studia z dziejów społeczeństwa Polski średniowiecznej*, red. A. Radziwiński, A. Supruniuk, J. Wroniszewski, Toruń 1997, s. 433-441.
- Drelicharz W., *Rękopis Piotra z Szamotuł, zwany Kodeksem Heilsberskim i jego geneza*, [w:] *Polska i jej sąsiedzi w późnym średniowieczu*, red. K. Ożog, S. Szczur, Kraków 2000, s. 255-272.
- Gołdys N., „Genealogia Płocka” i „Rocznik Krakowski” – przyczynek do funkcjonowania tradycji historycznej na dworze Bolesława Wstydlwego i księżnej Kingi, niepublikowana praca magisterska obroniona w 2017 r. w Instytucie Historycznym UW.
- Gołdys N., *Odzyskana perła plockiego średniowiecza? O losach niezwyklej biblioteki*, [on-line:] <https://histmag.org/odzyskana-perla-plockiego-sredniowiecza-o-losach-niezwyklej-biblioteki-12129-1> V 2017.
- Halecki O., *Powołanie księcia Władysława Opolskiego na tron krakowski w r. 1273*, „Kwartalnik Historyczny” 1913, t. 27, s. 213-315.
- Jasiński K., *Genealogia Piastów wielkopolskich. Potomstwo Władysława Odonica*, „Kronika Miasta Poznania” 1995, t. 2, s. 34-66.
- Jasiński K., *Rodowód Piastów małopolskich i kujawskich*, Poznań–Wrocław 2001.
- Jasiński K., *Rodowód Piastów mazowieckich*, Poznań–Wrocław 1998.

- Jasiński K., *Rodowód Piastów śląskich*, cz. 1-3, wyd. 2, Kraków 2007.
- Jasiński K., *Rodowód pierwszych Piastów*, Warszawa–Wrocław 1993.
- Jasiński K., *Uzupełnienia do genealogii Piastów*, „Studia Źródłoznawcze” 1958, t. 3, s. 199-212.
- Jasiński K., *Uzupełnienia do genealogii Piastów. Dokończenie*, „Studia Źródłoznawcze” 1960, t. 5, s. 89-111.
- Kürbis B., *Dziejopisarstwo wielkopolskie XIII-XIV w.*, Warszawa 1959.
- Labuda G., *Kroniki genealogiczne jako źródła do dziejów rozbicia i zjednoczenia monarchii w Polsce średniowiecznej*, „Studia Źródłoznawcze” 1977, t. 22, s. 41-60.
- Maciejewski J., *Episkopat polski doby dzielnicowej 1180-1320*, Kraków–Bydgoszcz 2003.
- Ozóg K., „Dopełnienie szamotulskie” – *studium źródłoznawcze*, „Studia Historyczne” 1992, t. 35, z. 2, s. 143-153.
- Piastowie. Leksykon biograficzny*, red. S. Szczur, K. Ozóg, Kraków 1999.
- Radziwiński A., *Pralaci i kanonicy kapituły katedralnej płockiej w XIV i I poł. XV w. Studium prozopograficzne*, t. 1-2, Toruń 1991-1993.
- Starnawska M., *Dominikanie, św. Jacek i elewacja szczątków św. Stanisława przez biskupa Prandotę, [w:] Mendykanci w średniowiecznym Krakowie*, red. K. Ozóg, T. Gałuszka, A. Zajchowska, Kraków 2008, s. 407-424.
- Synod prowincjonalny w Kamieniu*, oprac. B. Ulanowski, Kraków 1915.
- Vetulani A., *Średniowieczne rękopisy płockiej biblioteki katedralnej*, „Roczniki Biblioteczne” 1963, t. 7, z. 3-4, s. 313-443.
- Żmudzki P., *Studium podzielonego Królestwa. Książę Leszek Czarny*, Warszawa 2000.